

KOPĪPAŠUMA IZBEIGŠANAS CIVILPROCESUĀLĀ KĀRTĪBA

CIVIL PROCEEDINGS FOR DIVISION OF JOINT PROPERTY OWNERSHIP

Ieva Čudina, *Mg. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante

Summary

The rules on the termination of the joint property should be sufficiently clearly enshrined in the legal framework to ensure that each co-owner is able to ascertain the civil procedural steps to be taken to terminate the joint property. The current civil procedural legal framework is incomplete. The Civil Law of the Republic of Latvia determines that each joint owner may at any time require a division of joint property. However, the Civil Procedure Law of the Republic of Latvia does not regulate the procedure for submitting a claim for division of joint property ownership. The aim of the current study is to examine the scope of civil proceedings for division of joint property ownership, ascertain the limits of the claim, to explore how the concept of *actio duplex* works, and to establish the options available for court in solving the case.

Atslēgvārdi: civilprocess, prasība, kopīpašums, divpusēja prasība, prasības robežas

Keywords: Civil procedure, claim, joint property, *actio duplex*, limits of the claim

Ievads

Kopīpašuma izbeigšana skar būtiskas indivīda tiesības uz īpašumu, t. i., kopīpašums aprobežo īpašuma tiesības un kopīpašuma izbeigšanas rezultātā var tikt izbeigtas kopīpašnieka īpašuma tiesības, ko aizsargā Latvijas Republikas Satversmes¹ (turpmāk – Satversme) 105. pants.

Minētais norāda, ka kopīpašuma izbeigšanas regulējumam ir jābūt nostiprinātam tiesiskajā regulējumā tik skaidri, lai katram kopīpašniekam būtu iespēja noskaidrot, kādas darbības veicamas kopīpašuma izbeigšanas uzsākšanai un kādas būs kopīpašuma izbeigšanas sekas.

Šobrīd, novērtējot un kopīpašuma izbeigšanu attiecināmo tiesisko regulējumu, secināms, ka Latvijas Republikas Civillikumā² (turpmāk – Civillikums) to regulē vien 1074. pants un 1075. pants. Savukārt Latvijas Republikas Civilprocesa likums³

¹ Latvijas Republikas Satversme: LV likums [01.01.2019. red.]. Latvijas Vēstnesis, Nr. 43, 01.07.1993.

² Civillikums: Latvijas Republikas likums [10.10.2023. red.]. Valdības Vēstnesis, Nr. 41, 20.02.1937.

³ Civilprocesa likums: LV likums [01.03.2024. red.]. Latvijas Vēstnesis, Nr. 326/330, 03.11.1998.

(turpmāk – Civilprocesa likums) neregulē kopīpašuma izbeigšanas strīdu izšķiršanu, un uz šo lietu kategoriju ir attiecināmi Civilprocesa likuma vispārīgie noteikumi.

Analizējot tiesu praksi, autore ir konstatējusi, ka pastāv zināmas pretrunas starp Civillikumā un Civilprocesa likumā nostiprināto regulējumu.

Līdz ar to darba mērķis ir akcentēt kopīpašuma izbeigšanas spēkā esošā tiesiskā regulējuma praktiskās piemērojamības problemātiku.

1. Kopīpašuma izbeigšanas regulējums materiālajās tiesību normās un tā piemērošana

Tas, ka tiesa ir tā, kas strīda gadījumā veic kopīpašuma izbeigšanas izvēli, bija noteikts jau Vietējo likumu kopojumā, 941. pantā, paredzot: ja 940. pantā norādītā dalīšanas gadījumā kopīpašnieki nevar vienoties par tās veidu, tad tiesa, raugoties pēc dalāmā priekšmeta īpašībām un lietas apstākļiem, vai nu piespiež katram no kopīpašniekiem ķermeniskas daļas, uzliekot, kad vajadzīgs, vienai daļai zināmus servitūtus par labu otra daļai, vai atdod visu lietu vienam no kopīpašniekiem, ar pienākumu samaksāt pārējiem viņu daļas naudā, vai noteic lietu pārdot, izdalot ieņemto naudu kopīpašnieku starpā, vai arī izšķir jautājumu ar lozi, it īpaši tad, kad jāizšķir, kam no kopīpašniekiem paturēt sev pašu lietu un kas no viņiem apmierināms ar naudu.⁴ Šāds tiesai noteikts pienākums pārņemts arī 1937. gada Civillikumā.

Civillikuma 1075. pants līdz 2022. gada 30. aprīlim noteica: ja 1074. pantā norādītā dalīšanas gadījumā kopīpašnieki nevar vienoties par tās veidu, tad tiesa, raugoties pēc dalāmā priekšmeta īpašībām un lietas apstākļiem, vai nu piespiež katram no kopīpašniekiem reālas daļas, uzliekot, kad vajadzīgs, viena daļai zināmus servitūtus par labu otra daļai, vai atdod visu lietu vienam kopīpašniekam ar pienākumu samaksāt pārējiem viņu daļas naudā, vai noteic lietu pārdot, izdalot ieņemto naudu kopīpašnieku starpā, vai arī izšķir jautājumu ar lozi, it īpaši tad, kad jāizšķir, kam no kopīpašniekiem paturēt sev pašu lietu un kas no viņiem apmierināms ar naudu.

No 2022. gada 1. maija Civillikuma 1075. pants ir papildināts ar jauniem kopīpašuma izbeigšanas veidiem, paredzot: ja 1074. panta pirmajā daļā norādītās dalīšanas gadījumā kopīpašnieki nevar vienoties par tās veidu, tiesa, raugoties pēc dalāmā priekšmeta īpašībām un lietas apstākļiem: 1) piespiež katram no kopīpašniekiem reālas daļas, uzliekot, kad vajadzīgs, viena daļai zināmus servitūtus par labu otra daļai; 2) atdod visu lietu vai daļu vienam vai vairākiem kopīpašniekiem ar pienākumu atlīdzināt daļu naudā; 3) noteic lietu vai daļu pārdot; 4) izšķir jautājumu ar lozi, it īpaši tad, kad jāizšķir, kuram no kopīpašniekiem paturēt sev pašu lietu vai daļu un kurš no viņiem apmierināms ar naudu; 5) noteic sadalīt dzīvokļu īpašumos nekustamo īpašumu, kurā ietilpst ēka ar dzīvojamām telpām. Ja kopīpašums ir nekustams īpašums, kurā ietilpst ēka ar dzīvojamām telpām, un nav iespējams piespriest katram no kopīpašniekiem reālas daļas, tiesa pēc iespējas nosaka nekustamā īpašuma sadali dzīvokļu īpašumos. Tiesa var noteikt arī citu kopīpašuma sadales veidu, ja tas vairāk atbilst kopīpašnieku interesēm vai ir citādi piemērotāks, raugoties pēc

⁴ Būmanis A., Ēlerss H., Lauva J. Civillikumi (Vietējo likumu kopojums. 3. daļa), tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izsludināti līdz 1935. gada 1. janvārim, ar dažādiem paskaidrojumiem. Rīga: Valters un Rapa, 1935, 143.–144. lpp.

lietas apstākļiem. Tiesa lemj par kopīpašuma daļas atsavināšanu iepretim visas lietas atsavināšanai gadījumos, kad šāds dalīšanas veids, pēc taisnības apziņas un ņemot vērā vispārīgos tiesību principus, ir vispiemērotākais. Ja tiesa nosaka lietas vai daļas pārdošanu izsolē un lietu vai daļu vēlas iegūt vairāki kopīpašnieki, tiesa nosaka to pārdot izsolē kopīpašnieku starpā (slēgtā izsolē).

Minētie materiālo tiesību normu grozījumi ir veicinājuši kopīpašuma izbeigšanas veidu izvēles daudzveidību. Taču tāpat kā iepriekš ir saglabāts regulējums, ka tiesa izvēlas kopīpašuma izbeigšanas veidu.

Šāda izpratne, ka tiesa izvēlas kopīpašuma izbeigšanas veidu, tieši izteikta arī likumdošanas materiālos, piemēram, raksturojot Civillikuma 1075. panta ceturtās daļas mērķi un būtību, norādīts: ja kopīpašuma dalīšanas lietā kopīpašumā esošo lietu vai tās daļu vēlas iegūt vairāki kopīpašnieki un tiesa, izvērtējot 1075. panta pirmajā daļā minētos dalīšanas veidus, secina, ka piemērojams 1075. panta pirmās daļas 3. punkts – lieta vai daļa pārdodama, turklāt tieši izsolē –, tad vispirms tiek rikota slēgtā izsole – kopīpašnieku starpā.⁵

Šī likumā ietvertā norāde ir pārņemta arī tiesību doktrīnā, uzsverot tiesas pienākumu, izvērtējot dalāmā priekšmeta īpašības un lietas apstākļus, noteikt kopīpašuma izbeigšanas veidu.

Turklāt tiesību doktrīnā noteikts: ja kopīpašnieki nevar vienoties par dalīšanas veidu, katrs kopīpašnieks ir tiesīgs celt prasību tiesā pret pārējiem kopīpašniekiem par kopīpašuma dalīšanu. Minētā prasība ir divpusēja (*actio duplex*). Tas nozīmē, ka, pirmkārt, šādas prasības izskatīšana nevar beigties ar prasības noraidīšanu. Otrkārt, visu lietas dalībnieku tiesiskais stāvoklis pēc būtības ir vienāds. Tāpēc tiesa var piespriest kādu izpildījumu par labu otrai pusei ne tikai no atbildētāja, bet arī no paša prasītāja, turklāt nav nepieciešams, lai atbildētājs būtu cēlis attiecīgu pretprasību.⁶

Atbilstoši materiālajā tiesību normā noteiktajam un tiesību doktrīnā nostiprinātajam arī tiesu prakse secīgi paredz, ka tiesa ir atbildīga par kopīpašuma izbeigšanas veida noteikšanu.

Tā Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2021. gada 8. jūnija spriedumā lietā Nr. C30434016, SKC-542/2021⁷ norādīts, ka, tā kā strīda priekšmets ir viens – kopīpašuma izbeigšana –, uz ko arī vērsts prasītāja izvirzītais prasījums, tad jautājums par kopīpašuma sadales veidu atbilstoši Civillikuma 1075. pantam ir tiesas kompetencē un par patstāvīgu prasījumu nav uzskatāms. Tādējādi pretprasība par to pašu prasības priekšmetu ir pieņemta nepamatoti.

Paturpinot iepriekš norādīto, tiesu praksē arī uzsvērts tieši uz tiesas prekluzīvām tiesībām brīvi izvēlēties kopīpašuma izbeigšanas variantu.

Senāts 2022. gada 3. februāra spriedumā lietā Nr. C33327619, SKC-53/2022⁸ norādījis: ja kopīpašnieki nevar vienoties par sadales veidu, tiesa var izvēlēties jebkuru

⁵ Sk. Tieslietu ministrijas 11.01.2022. vēstuli Nr. 1-11/106 "Par priekšlikumiem likumprojektam "Grozījumi Civillikumā" (Nr. 906/Lp13) pirms trešā lasījuma". Pieejama: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/F5B40443C8A2B715C22587C7004F1D11?OpenDocument> [aplūkots 18.03.2024.].

⁶ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. 2. papildinātais izdevums. Rīga: TNA, 2002, 276.–278. lpp.

⁷ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 08.06.2021. spriedums lietā Nr. C30434016, SKC-542/2021.

⁸ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 03.02.2022. spriedums lietā Nr. C33327619, SKC-53/2022.

no tiem, kas visvairāk atbilst konkrētajai situācijai, dalījuma iespējamībai, tostarp ņemot vērā dalāmā objekta saimniecisko nozīmi un tā īpašības, kā arī kopīpašnieku savstarpējās attiecības un intereses.

Tāpat, atsaucoties uz tiesību doktrīnas atziņām, Senāts arī izskaidrojis, ka tiesai, izraugoties konkrētu dališanas veidu, jāņem vērā pašu kopīpašnieku vēlmes (sk., piemēram, Senāta 28.10.2016. sprieduma lietā Nr. C04224109, SKC-415/2016 10. punktu; 12.05.2010. sprieduma lietā Nr. C20070907, SKC-122/2010 9. punktu). Turklāt tiesai ir pienākums apspriest visus kopīpašnieku ierosinātos kopīpašuma sadalīšanas veidus, kā arī ierosinātā viena sadalīšanas veida vairākus variantus (sk. Senāta 2018. gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2018 11.4. punktu).⁹

Tāpat Senāts norādījis, ka, regulējot tiesas kompetenci kopīpašnieku strīdā par kopīpašuma izbeigšanu ar dališanu, Civillikuma 1075. panta pirmajā daļā ir ietverts pilnvarojums tiesai pēc sava ieskata (sk. Civillikuma 5. pantu) izraudzīties to dališanas veidu, kas, ņemot vērā visus lietas apstākļus, ir vispiemērotākais un vistaisnīgākais. (sk. Senāta 03.02.2022. sprieduma lietā Nr. C33327619, SKC-53/2022 9.1. punktu un 07.04.2022. sprieduma lietā Nr. C33571116, SKC-177/2022 9.2. punktu).¹⁰

2. Tiesas tiesību izvēlēties kopīpašuma izbeigšanas veidu praktiskā piemērojamība

Kopīpašuma izbeigšanas prasība ceļama tiesā atbilstoši Civilprocesa likuma vispārīgajiem noteikumiem. Attiecīgi prasības pieteikums iesniedzams, izpildot Civilprocesa likuma 128. un 129. panta prasības.

No minētā izriet, ka prasītājam ir pienākums, jau ceļot prasību tiesā, prasības pieteikumā norādīt apstākļus, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, un pierādījumus, kas tos apstiprina (Civilprocesa likuma 128. panta otrās daļas 5. punkts); prasītāja prasījumus (Civilprocesa likuma 128. panta otrās daļas 7. punkts); kā arī prasības pieteikumam pievienot dokumentus, kas apstiprina apstākļus, uz kuriem prasījums pamatots (Civilprocesa likuma 129. panta otrās daļas 3. punkts).

Izpildot minētās civilprocesuālās prasības, prasītājam jāizvēlas viens no kopīpašuma izbeigšanas veidiem un attiecīgi prasības pieteikumā jānorāda attiecīgais prasījums un apstākļi, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, kā arī jānorāda un attiecīgi jāiesniedz pierādījumi, ar kuriem prasītājs pamato prasības pieteikumā norādītos apstākļus, t. i., tādējādi pierādot, kādēļ kopīpašums ir izbeidzams, piemērojot tieši prasības pieteikumā norādīto kopīpašuma izbeigšanas veidu.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 93. panta pirmajai daļai *katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus. Prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotība. Atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotība.*

Atbilstoši Civilprocesa likuma 192. pantam, kas regulē prasījuma robežu ievērošanu, tiesa taista spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas.

⁹ Sk. Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 26.02.2024. spriedumu lietā Nr. C30452321, SKC-102/2024.

¹⁰ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 14.02.2024. spriedums lietā Nr. C68390520, SKC-96/2024.

Līdz ar to atbilstoši civilprocesiālajam regulējumam tiesai pienāktos vērtēt tikai prasītāja norādītā kopīpašuma izbeigšanas veidu, kura pamatotību pierādīt ir prasītāja pienākums.

Taču patlaban materiālās tiesību normas, tiesību doktrīna un tiesu prakse paredz tiesas pienākumu izvēlēties kopīpašuma izbeigšanas veidu, un tāpēc lietās par kopīpašuma izbeigšanu tiesas vērtē arī pārējo kopīpašuma izbeigšanas veidu piemērojamību, lai gan prasības pieteikumā šāds prasījums nav ietverts un nav pamatots ar pierādījumiem.

Šādu rīcību par pareizu atzinis arī Senāts, norādot: ja tiesa uzskata, ka prasītāja piedāvātais kopīpašuma izbeigšanas veids nav taisnīgs, tai ir pienākums pēc savas iniciatīvas izvērtēt arī citus kopīpašuma izbeigšanas variantus.¹¹

Taču šā brīža materiālo tiesību normu un procesuālo tiesību normu pretrunu dēļ kopīpašuma izbeigšanas veida izvēle norit formāli. Civilprocesa likumā ir nostiprināts sacīkstes princips, dispozitivitāte, tiesai izvirzīto prasījumu un to pamatojošo apstākļu pierādīšanas pienākums, kā arī tiesas pienākums ievērot prasījumu robežas. Minēto principu ievērošanu var pilnībā izpildīt, ja tiesai ir izvirzīts konkrēts prasījums, kas pamatots ar apstākļiem un apstiprināts ar pierādījumiem. Savukārt, izpildot Civillikuma 1075. pantā ietvertos norādītos, ka tiesa izvēlas kopīpašuma izbeigšanas veidu, tiesai tiek uzdots izvērtēt arī tos kopīpašuma izbeigšanas veidus, par kuriem nav iesniegts nedz pamatojums, nedz pierādījumi. Minēto apstākļu – pamatojuma un pierādījumu trūkuma – dēļ tiesas kopīpašuma izbeigšanas veida izvēle ir formāla. Tā, piemēram, kopīpašuma izbeigšanas veida izvēle tiek pamatota šādi: panākta pušu vienprātība¹²; neviena no pusēm nav izrādījusi vēlmi paturēt īpašumu sev¹³; par piemērotāko kopīpašuma izbeigšanas veidu tiesa atzina tā atstāšanu prasītājas īpašumā, jo šādu vēlēšanos prasītāja izteikusi prasībā¹⁴; ir piemērots prasītājas lūgtais kopīpašuma dalīšanas veids, atbildētājs viedokli par piemērojamo kopīpašuma dalīšanas veidu lietas iztiesāšanas laikā pēc būtības nav izteicis¹⁵.

Šāds materiālajās tiesību normās uzlikts pienākums tiesai vērtēt tādus kopīpašuma izbeigšanas veidus, par kuriem lietā nav iesniegti pierādījumi, neatbilst procesuālās ekonomijas principam un dispozitivitātei.

Atbilstoši procesuālās ekonomijas principam tiesnesim jāizspriež lietu tik ātri, cik vien iespējams; procesuālās ekonomijas princips ir vērsts uz lietas izskatīšanas pabeigšanu saprātīgā termiņā; šī principa ietekme ir vērojama procesuālo procedūru skaita un ilguma mazināšanā, izslēdzot no procesuālā regulējuma liekās darbības, kuras laika gaitā ir zaudējušas savu nozīmi procesuālo resursu un izmaksu mazināšanā, ļaujot ietaupīt cilvēkstundas, materiālos un finanšu resursus.¹⁶

¹¹ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 06.10.2022. spriedums lietā Nr. C33272919, SKC-134/2022.

¹² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 27.12.2013. spriedums lietā Nr. C04251507, PAC-0028/2013.

¹³ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 20.11.2013. spriedums lietā Nr. C29592312, C-1919/2013.

¹⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 19.11.2013. spriedums lietā Nr. C04358507, PAC-0432/2013.

¹⁵ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 07.04.2022. spriedums lietā Nr. C33571116, SKC-177/2022.

¹⁶ Sk. Ose D. Procesuālās ekonomijas principa un tiesību uz taisnīgu tiesu mijiedarbība. Jurista Vārds, Nr. 39 (1097), 01.10.2019., 8.–11. lpp.

Savukārt dispozitivitāte norāda uz lietas dalībnieka prekluzīvām tiesībām iniciēt tiesvedības procesu, noteikt tā ritējumu un noslēgumu. Attiecīgi, ja prasība celta vispārējā kārtībā, tiesa lemj par to, vai celtā prasība ir pierādīta un apmierināma tajā izteikto prasījumu, faktisko apstākļu un tiesiskā pamatojuma robežās.¹⁷

Līdz ar to secināms, ka šā brīža materiālo tiesību normu regulējuma rezultātā uz prasītāju attiecināmais pierādīšanas pienākums tiek pārņemts uz tiesu, no tiesas sagaidot objektīvās izmeklēšanas principa piemērošanai līdzvērtīgu rīcību, kas savukārt ir pretrunā ar procesuālās ekonomijas principu.

3. Kopīpašuma izbeigšanas prasība kā divpusēja prasība

Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka prasībai pašai par sevi nav divpusējas prasības juridiskas dabas; šāda daba izriet no veida, kādā prasītājs izvēlēties formulēt tiesai izvirzītos prasījumus, piemēram, prasītājam izvirzot prasījumu par konkrētu mantojuma sadales variantu, celtās prasības raksturs mainās, kā rezultātā atbildētājs var pretprasījumu izvirzīt tikai ar pretprasību.¹⁸ Tāpat arī atzīts: ja abu pušu tiesai izvirzītie prasījumi divpusējas prasības gadījumā ir saskaņoti, tad tie ir saistoši tiesai, bet, ja prasījumi nesakrīt, tad tiesa iegūst plašu rīcības brīvību.¹⁹

No minētā secināms, ka materiālajās tiesībās nostiprinātā prasības divpusējā daba nav absolūta un tās izpausme civilprocesā atkarīga no prasītāja izdarītās izvēles, vai prasību celt, to formulējot kā divpusēju prasību. Attiecīgi tiesas kompetence tiek paplašināta, iezīmējot civilprocesā objektīvās izmeklēšanas principa lomu, tikai tajās prasībās, kurās prasītājs savas pirms prasības celšanas stadijā piederējušās izvēles tiesības nodevis tiesai.²⁰

Novērtējot minēto, kontekstā ar secināto par materiālo tiesību normās un procesuālo tiesību normās pastāvošajām pretrunām ir pamats pārskatīt uzskatu, ka kopīpašuma izbeigšanas prasības būtu atzīstamas par divpusējām prasībām.

Šāda ierosinājuma pamatā ir šā brīža civilprocesuālais regulējums, kas paredz gan pienākumu pierādīt tiesai izvirzītos prasījumus, gan tiesai ievērot prasījuma robežas. Tādējādi tiktu ieviesta procesuālā skaidrība un tiktu ievērota procesuālā ekonomija, gan ieviešot skaidrību par izpildāmajiem pienākumiem, ceļot prasību tiesā, gan skaidrību par sagaidāmo tiesas spriedumu.

Līdz ar kopīpašuma izbeigšanas prasības uzlūkošanu kā divpusēju prasību tiesību doktrīnā ir nostiprināts uzskats, ka kopīpašuma izbeigšanas prasība nav noraidāma.²¹

¹⁷ Sk. Čudina I. Dispozitivitātes principa loma divpusējā prasībā. Grām.: Tiesību ierobežojumu pieļaujamība un attaisnojāmība demokrātiskā tiesiskā valstī. Latvijas Universitātes 81. starptautiskās zinātniskās konferences tiesību zinātnes rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023, 174.–179. lpp.

¹⁸ Ammann D. Die Erbteilungsklage im sweizerischen Erbrecht. Zurich: Dike Verlag AG, 2020, S. 286, 306.

¹⁹ Wolf S., Brazerol R., Grundsätze für die Vornahme der Erbteilung durch das Gericht. Pieejams: https://www.ziv.unibe.ch/ueber_uns/personen/personen_abt_prof_wolf/e248082/e762271/e766338/AJP2016Erbteilung_Wolf_Brazerol_ger.pdf [aplūkots 17.03.2024].

²⁰ Čudina I. Divpusēja prasība Latvijas Republikas Civilprocesa likumā. Grām.: Latvijas Republikas Satversmei – 100. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 150.–157. lpp.

²¹ Sk. Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. 2. papildinātais izdevums. Rīga: TNA, 2002, 277.–279. lpp.

Pieeja, ka prasības par kopīpašuma izbeigšanu izskatīšana nevar beigties ar prasības noraidīšanu un tiesai, pat ja prasījums par pieteikto kopīpašuma izbeigšanas veidu nav apmierināms, tik un tā jāatrod veids, kā izbeigt kopīpašumu, ir pretrunā ar dispozitivitāti.

Piemēram, prasītājs lūdz tiesu izbeigt kopīpašumu, veicot kopīpašuma reālu sadali, tiesai nelūdzot izvērtēt cita kopīpašuma izbeigšanas veida noteikšanu.

Šādu prasību vērtējot vispārīgā prasības kārtībā, tiesa, konstatējot šķēršļus veikt reālu sadali, prasību noraida, attiecīgi prasītājs saglabā īpašuma tiesības uz nekustamā īpašuma domājamo daļu.

Šādu pašu prasību vērtējot kā divpusēju prasību, tiesai tiek liegta iespēja, konstatējot šķēršļus veikt reālu sadali, prasību noraidīt, bet tiesai tiek uzdots meklēt citu kopīpašuma izbeigšanas veidu. Tā kā par citiem kopīpašuma izbeigšanas veidiem lietā pierādījumu nav, tiek piemērota nekustamā īpašuma pārdošana izsolē, un attiecīgi prasītājs zaudē īpašuma tiesības uz nekustamā īpašuma domājamo daļu.

Līdz ar to kopīpašuma izbeigšanas prasības kā divpusējas prasības izskatīšanas gadījumā rodas situācija, ka faktiski tiek gan pārsniegtas prasījuma robežas, gan nepamatoti aizskartas prasītāja tiesības uz īpašumu, ko aizsargā Satversmes 105. pants.

Kopsavilkums

1. Materiālo tiesību norma, t. i., Civillikuma 1075. pants, satur neprecīzu formulējumu par to, ka jautājums par kopīpašuma sadales veida noteikšanu ir tiesas kompetencē. Lai saskaņotu šā brīža Civilprocesa likumā ietverto regulējumu ar Civillikuma regulējumu, Civillikumā ietvertais, ka “tiesa, raugoties pēc dalāmā priekšmeta īpašībām un lietas apstākļiem”, aizstājams ar regulējumu, kas tikai uzskaitītu kopīpašuma izbeigšanas veidus.
2. Šā brīža materiālo tiesību normu un procesuālo tiesību normu pretrunu dēļ kopīpašuma sadales veida izvēle, ko veic tiesa, norit formāli, tā kā atsevišķu kopīpašuma izbeigšanas veidu patieso iespēju tikt piemērotiem liedz pierādījumu trūkums.
3. Ceļot prasību par kopīpašuma izbeigšanu, prasības pieteikumā jānorāda konkrēts kopīpašuma izbeigšanas veids, izpildot Civilprocesa likuma 128. un 129. panta prasības saistībā ar to.
4. Lai kopīpašuma izbeigšanas prasības varētu izskatīt atbilstoši Civilprocesa likumā nostiprinātajam regulējumam, ir nepieciešams pārskatīt kopīpašuma izbeigšanas prasības uzlūkošanu kā divpusēju prasību.